

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ ПРАВА ТА ДЕРЖАВИ

**СИНТАГМИ СУЧАСНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ :
ПРОЛЕГОМЕНИ ПРАВОВОЇ ІННОВАТИКИ**

до 80-річчя від дня народження
доктора юридичних наук, професора Юрія Миколайовича Оборотова
матеріали
всеукраїнської науково-практичної конференції

14 вересня 2026 року

Одеса

2026

Матеріали подано в авторській редакції

Синтагми сучасної юриспруденції : пролегомени правові інноватики. Пам'яті проф. Ю. М. Оборотова : (до 80-річчя від дня народж. д. ю. н., проф. Ю. М. Оборотова) : матер. Всеукр. наук.-практ. конф.(Одеса, 14 верес. 2026 р. Одеса : Нац. ун-т «Одеська юрид. академія», 2026. 274 с. URL: <https://doi.org/10.32837/11300.33882>

Матеріали конференції, вміщені у цьому збірнику, відображають прагнення представників української правничої науки осмислити методологічне значення наукової спадщини Ю. М. Оборотова та розглянути актуальні проблеми розвитку сучасної юриспруденції. У працях авторів досліджуються питання методології юридичної науки, традиційні та інноваційні напрями розвитку права, трансформація держави, зміна правової реальності під впливом глобалізаційних, інтеграційних, інформаційних і технологічних процесів.

Окрему увагу приділено проблемам цифровізації права, ролі штучного інтелекту у трансформації юридичної діяльності, зміні форм правового регулювання, розвитку правової системи в умовах європейської інтеграції, а також переосмисленню фундаментальних категорій загальної теорії права та держави.

ТРАДИЦІЇ ТА НОВАЦІЇ ПРАВОВОГО РОЗВИТКУ В НАУКОВІЙ КОНЦЕПЦІЇ ПРОФЕСОРА ЮРІЯ МИКОЛАЙОВИЧА ОБОРОВОТА

Наукова концепція професора Ю. М. Оборотова як основа одеської школи загальнотеоретичної юриспруденції. Сучасний розвиток юридичної науки характеризується взаємодією традиційних та інноваційних елементів правового пізнання, яка виявляється, насамперед, у сфері загальної теорії права і держав, і дає змогу не лише зберегти фундаментальні дослідження класичної юридичної науки, але й враховувати динаміку розвитку соціального життя загалом, та правового життя зокрема. З огляду на це особливу цінність має наукова спадщина професора Юрія Миколайовича Оборотова, у працях якого проблематика традицій та новацій набула загальнотеоретичного й методологічного обґрунтування та трансформації.

Наукова концепція Ю. М. Оборотова сформувалася в рамках одеської школи права і суттєво збагатила вітчизняну науку загальної теорії права і держави. Її наріжними каменями є концепти «традиція» та «новація», що відображає її основну наукову установку – збереження фундаментальних юридичних знань, усталених, традиційних правових конструкцій, таких як право, правовідносини, правова культура, правова свідомість, юридична відповідальність, правові цінності тощо, за умов їх одночасного оновлення, модернізації відповідно до сучасних викликів, зумовлених глобалізацією, цифровізацією та стрімким розвитком штучного інтелекту, що визначають новий рівень та зміст взаємовідносин людини, суспільства і права.

Визнанням вагомості та значущості нестандартних підходів Юрія Миколайовича до вирішення актуальних проблем загальної теорії права і держави є висока оцінка його наукової спадщини такими правниками-корифеями, як П. М. Рабінович та М. І. Козюбра. Вони, зокрема, наголошували

на особистих якостях професора Оборотова, що обумовили досягнення ним вражаючих результатів на освітянській та науковій ниві, а саме «загострений, невгамовний інтерес до концептуально-теоретичних та методологічних новацій, «винаходів» у сфері загальнотеоретичного правознавства та відверта неприязнь до, так би мовити, «заїжджених», застарілих у науці права тем, сюжетам, питанням (навіть якщо їх і прийнято вважати «класичними») і, відповідно, до банальних, усталених відповідей на такі питання» [1, с. 9], «невпинний пошук «нестандартних підходів до традиційних, здавалося б, проблем загальної теорії права, що стимулюють до нових поглиблених наукових роздумів, творчих пошуків» [2, с. 11].

Ці питання набули системного та глибокого висвітлення в: його монографіях «Традиції та новації в правовому розвитку» (2001), «Традиції та оновлення в правовій сфері: питання теорії (від пізнання до осягнення права)» (2002); докторській дисертації «Традиції та новації в правовому розвитку: загальнотеоретичні аспекти» (2003); фундаментальних колективних виданнях НАПрН України «Правова доктрина України. Т.1. Загальнотеоретична та історична юриспруденція» (2013), «Велика українська юридична енциклопедія. Т.2: Філософія права; Т.3: Загальна теорія права (2017); колективних монографіях кафедри загальнотеоретичної юриспруденції, яку багато років очолював Юрій Миколайович, зокрема «Актуальні грані загальнотеоретичної юриспруденції: монографія» (2012), «Креативність загальнотеоретичної юриспруденції» (2015), «Методологія та інноватика загальнотеоретичної юриспруденції» (2019); навчальних виданнях, наприклад, у підручнику «Загальнотеоретична юриспруденція (2011) та ін.

Наукова школа, заснована Ю. М. Оборотовим, знайшла своє продовження у кандидатських дослідженнях, монографіях та статтях, написаних його учнями, і демонструє спадкоємність його новаторського підходу. За їх змістом, як зазначав Ю. М. Оборотов, можна стверджувати про «самобутність дослідницької парадигми як центральної ланки колективної пізнавальної творчості» одеської наукової школи загальнотеоретичної юриспруденції, що відображається у «становленні її категоріального профілю», методологічному інструментарії тощо [3, с. 5].

Традиції та новації як основи правового розвитку. Ю. М. Оборотов розглядає правовий розвиток як складний історичний і соціальний процес, у якому нове не виникає незалежно від вже існуючого правового досвіду, а правові традиції передбачають новацію як необхідну умову правової модернізації. У його науковій концепції правова традиція виступає не лише як інструмент збереження норм та інститутів минулого, вона тісно пов'язана з правовою культурою, правовою свідомістю, історичною минулою, правовою спадщиною та правовою ментальністю, що формуються у кожному суспільстві, разом із тим їм притаманна здатність до адаптації і розвитку, забезпечення можливості для інновації [4, с. 8]. Таке розуміння правової традиції дозволяло науковцю акцентувати увагу на її конструктивній функції, що сприяє забезпеченню її історичної спадкоємності та національної специфіки і набуває суттєвого значення для України.

Право як основний регулятор суспільних відносин не може не реагувати на зміни в суспільному житті, у сучасних умовах різні сфери життя, зокрема економічна, політична, соціальна, культурна та технологічна тощо, постійно трансформуються, з'являються нові об'єкти та предмети, які вимагають правової реакції. Тому новація у праві може розглядатися як засіб його адаптації до нових соціальних реалій, результатом чого є, наприклад, поява нових правових інститутів, трансформація змісту правових принципів, формування нових видів юридичної діяльності, трансформація наукового понятійного апарату тощо. Якщо традиції пов'язані з усталеними правовими парадигмами, правовими принципами та правовими нормами, які можна умовно об'єднати під загальним поняттям «традиціоналізм», то новації передбачають модернізацію історично сформованих правових засад, що забезпечує подальший розвиток суспільства. Новація не заперечує і не замінює традиції, і взаємодіючи з нею, модернізує її, що, своєю чергою, забезпечує наступність у праві. Отже, розгляд професором Оборотовим питання традицій і новацій набув сучасного виміру, що базується не на їх взаємовиключеності, а навпаки, на їх взаємодії як необхідній умові сталого правового розвитку.

Складовою проблематики традицій і новацій є розгляд Ю. М. Оборотовим питання правової спадщини як фундаменту правового

розвитку, яка в епоха постмодерну вимагає критичного ставлення до неї. Розбіжності до використання правової спадщини, на думку професора, «виводять до особливостей поділу правових систем сучасності на віддиференційовані та невіддиференційовані різновиди, а характер використання правових традицій є головною підставною з'єднання правових систем у правову сім'ю» [5, с. 10, 13]. У праці «Традиції та оновлення у правовій сфері» професор Оборотов розглядає проблему збереження та використання правової спадщини в умовах глобалізації та діалогу правових культур, водночас піддаючи критичній оцінці європоцентристський підхід до правового розвитку.

Діалог правових культур як форма взаємодії традицій та новацій. У науковій концепції професора Ю. М. Оборотова вагоме місце посідає проблема діалогу правових систем і правових культур, у рамках якого з'являється можливість взаємодії традицій та новацій, правових принципів, концепцій тощо, що забезпечує подальший розвиток національних правових систем і правових культур в епоху глобалізації. Однак це не означає механічного копіювання вищезазначених правових явищ.

У контексті діалогу правових систем відбувається запозичення правових положень з урахуванням особливостей національної правової системи. Досліджуючи цю проблематику, професор Ю. М. Оборотов звертався до категорії «правова акультурація», в рамках якої відбувається плідна, гармонійна взаємодія різних правових культур, що належать до різних правових традицій. Цей підхід має особливе значення для порівняльного правознавства, в рамках якого компаративний аналіз правових систем має ґрунтуватися не лише на схожості нормативних конструкцій, а враховувати історичні, культурні та традиційні аспекти їхнього становлення та розвитку.

Оновлення змісту та понятійно-категоріального апарату загальної теорії права і держави. Загальна теорія права та держави традиційно формувалася як дисципліна, що досліджує основні закономірності виникнення, розвитку та функціонування права і держави. Однак зміни в суспільстві призводять до змін самого об'єкта юридичного пізнання, розширення предметного поля права, тому загальна теорія права та держави не може

обмежуватися відтворенням раніше сформованих категорій, правових принципів і норм, інститутів, галузей тощо. Нова правова реальність потребує оновлення правоназв категорій, понять тощо. У зв'язку з цим Ю. М. Оборотов запропонував теорію держави і права, яку він розглядає як «винайдену традицію, яка у своїх зв'язках із сучасністю зазнає кардинальних змін, що мають бути виражені не лише у її змісті та спрямованості, а й у самій її назві» і пропонує назвати її «загальнотеоретична юриспруденція», що є «не просто іншим терміном, а правовою традицією, трансформованою відповідно добі постмодерну» [6, с. 198–199], наголошував на її спадкоємності від теорії права і держава. Однією з визначальних рис загальнотеоретичної юриспруденції як науки та навчальної дисципліни Юрій Миколайович визначає креативність, яку він тлумачив як звільнення юридичних досліджень від догматизованості стереотипів правового мислення у безпосередній прив'язці до «правових традицій, норм та інститутів правової правої спадщини та їх творчій інтерпретації в умовах нового часу, відстоюванні власної (української) правової ідентичності, державної цілісності» [7, с. 4].

Методологічні новації у загальній теорії права і держави. При розгляді взаємодії традицій та новацій у праві Ю. М. Оборотов звертається до проблеми оновлення методологічних підходів до пізнання права. У багатьох наукових публікаціях він наголошував, що такі методологічні підходи, як цивілізаційний, герменевтичний, антропологічний, аксіологічний та порівняльно-правовий, сприяють модернізації методологічного інструментарію загальної теорії права і держави (загальнотеоретичної юриспруденції), що забезпечує об'єктивність сучасних досліджень та розвиток правового пізнання відповідно до сучасних викликів. Ці методологічні підходи набули нового значення в рамках людиноцентристської методологічної парадигми, в якій центральне місце у концепції «людина–право» посідає людина, її права та свободи, що свідчить про посилення соціальної значущості права.

У підсумку зазначимо, що концепція традицій і новацій у науковій спадщині Ю. М. Оборотова являє собою цілісний підхід до розуміння правового розвитку, в якому традиція та новація розглядаються не як протилежні феномени, а як взаємопов'язані елементи загального процесу

розвитку права: традиція забезпечує спадкоємність, збереження правової спадщини, сталість правової культури та зв'язок сучасного права з історичним досвідом суспільства, а новація, своєю чергою, забезпечує адаптацію права до мінливих соціальних, політичних, економічних, культурних і технологічних умов. Їхня взаємодія створює можливість для розвитку правової системи без втрати її фундаментальних цінностей, історичної ідентичності та самобутності.

Наукова спадщина Ю. М. Оборотова є актуальною в умовах сучасної трансформації права. Цифровізація, розвиток штучного інтелекту, глобалізація та взаємодія правових культур ставлять перед юридичною наукою нові завдання, вирішення яких вимагає поєднання фундаментальних юридичних знань з інноваційними підходами, що було визначальною рисою дослідницького кредо професора Оборотова. У цьому контексті сформульована ним концепція взаємодії традицій та новацій як чинників правового розвитку набуває особливого методологічного значення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Рабінович П. М. Правова самобутність. *Юрій Миколайович Оборотов : біобібліогр. покажч.* / уклад. С. І. Єленич, Т. М. Стефанчишена. Одеса: Юридична література, 2016. С. 9–10.
2. Козюбра М. І. Вітання з ювілеєм. *Юрій Миколайович Оборотов : біобібліогр. покажч.* / уклад. С. І. Єленич, Т. М. Стефанчишена. Одеса: Юридична література, 2016. С. 11–12.
3. Методологія та інноватика загальнотеоретичної юриспруденції: монографія / [Ю. М. Оборотов, А. П. Овчиннікова, В. В. Завальнюк та ін.]; за ред. Ю. М. Оборотова. Одеса: Фенікс, 2019. 420 с.
4. Креативність загальнотеоретичної юриспруденції: монографія / [Ю. М. Оборотов, В. В. Завальнюк, В. В. Дудченко та ін.]; за ред. Ю. М. Оборотова. Одеса: Фенікс, 2015. 488 с.
5. Оборотов Ю. М. Традиції та новації в правовому розвитку: загальнотеоретичні аспекти: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01. Одеса, 2003. 38 с.
6. Оборотов Ю. М. Загальнотеоретична юриспруденція як сучасна теорія держави і права. *Правова доктрина України. У 5 т. Т. 1.*

Загальнотеоретична та історична юриспруденція / [О. В. Петришин, В. Я. Тацій, С. П. Рабінович та ін.]. Харків : Право, 2013. С. 198–217.

7. Оборотов Ю. М. Шляхи забезпечення креативності сучасної юриспруденції. *Креативність загальнотеоретичної юриспруденції*: монографія / [Ю. М. Оборотов, В. В. Завальнюк, В. В. Дудченко та ін.]; за ред. Ю. М. Оборотова. Одеса: Фенікс, 2015. С. 5–10.

Ключові слова: наукова школа, наукова концепція, одеська школа загальної теорії держави і права, загальнотеоретична юриспруденція, правові традиції, правові новації, правова спадщина.

Key words: academic school, academic concept, the Odessa School of General Theory of State and Law, general theoretical jurisprudence, legal traditions, legal innovations, legal heritage.

Бобровник Світлана Василівна

Навчально-науковий інститут права

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

доктор юридичних наук, професор,

професор кафедри теорії та історії права та держави

DOI:

ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНОЇ НАУКИ: АНАЛІЗ ІДЕЙ Ю. М. ОБОРОВОТА

Реформування суспільних відносин в умовах глобалізаційних, інтеграційних процесів та необхідність подолання надзвичайних викликів, пов'язаних з військовою агресією та подальшою відбудовою, потребують солідної правової основи, формування якої залежить від обґрунтування доктринальних основ функціонування, розвитку та вдосконалення не лише правової науки, а і юридичної практики. Визнання правової доктрини одним із важливих джерел права є важливим фактором формування наукових ідей і теорій, що визначають актуальність та значимість наукових пошуків і, відповідно, характеризують прогресивність суспільства. Формування доктринального сприйняття державно-правових явищ підвищує актуальність наукових ідей та теорій загальнотеоретичного спрямування, обґрунтованих

Зміст

ПРИВІТАННЯ ГОЛОВИ ВЧЕНОЇ РАДИ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ», АКАДЕМІКА С. В. КІВАЛОВА.	3
СЕКЦІЯ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СУЧАСНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ.....	6
Завальнюк Володимир Васильович	
АНТРОПОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРАВОВОЇ ІННОВАТИКИ ЛЮДИНА ЯК СУБ'ЄКТ ОНОВЛЕННЯ ПРАВА	6
Дудченко Валентина Віталіївна	
МЕТОДОЛОГІЧНА КОНЦЕПЦІЯ Ю. М. ОБОРОТОВА У ВИМІРІ СУЧАСНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ.....	10
Бехруз Хашматулла	
ТРАДИЦІЇ ТА НОВАЦІЇ ПРАВОВОГО РОЗВИТКУ В НАУКОВІЙ КОНЦЕПЦІЇ ПРОФЕСОРА ЮРІЯ МИКОЛАЙОВИЧА ОБОРОТОВА.....	14
Бобровник Світлана Василівна	
ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНОЇ НАУКИ: АНАЛІЗ ІДЕЙ Ю.М.ОБОРОТОВА.....	20
Манько Денис Григорович	
ЮРИДИЧНИЙ КРЕАТИВІЗМ ЯК СВІТОГЛЯДНО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД СУЧАСНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ.....	25
Рязанов Михайло Юрійович	
НОРМАТИВНИЙ ФАКТ У МЕХАНІЗМІ ПРАВОВОЇ ІННОВАТИКИ	31
Мельничук Ольга Степанівна	
СИНТАГМА ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КОНЦЕПЦІЇ Ю. М. ОБОРОТОВА.....	366
Васильєв Сергій Володимирович	
ТРАНСНАУКА ЯК НОВИЙ ЕТАП РОЗВИТКУ НАУКОВОЇ МЕТОДОЛОГІЇ: ВІД ТРАНСДИСЦИПЛІНАРНОСТІ ДО ІНТЕГРАЦІЇ ЗНАННЯ	41
Литвинов Олександр Миколайович	
СУЧАСНЕ УКРАЇНСЬКЕ ПРАВОВИЗНАВСТВО І ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ МЕТОДОЛОГІЇ: СПРОБА АКТУАЛІЗАЦІЇ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ	47
Крижановський Анатолій Федорович	
НАУКОВА СПАДЩИНА ЯК ДЖЕРЕЛО НОВАЦІЙ: СУЧАСНЕ ПРОЧИТАННЯ ІДЕЙ Ю. М. ОБОРОТОВА	52
Богуцький Павло Петрович	
ПРАВОВА ІННОВАТИКА У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ.....	57
Антошина Ірина Володимирівна	
МІЖДИСЦИПЛІНАРНІСТЬ ЯК ЗМІСТОВНА ХАРАКТЕРИСТИКА МЕТОДОЛОГІЇ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ В ЕПОХУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ	62
Завальнюк Ірина Володимирівна	